

<https://doi.org/10.15407/np.71.242>
УДК 025.5:004.77]-027.565:658.512.2

Юлія Половинчак,

доктор наук із соціальних комунікацій,
керівник Національної юридичної бібліотеки,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: polovynchak.j@nas.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4903-5434>
Web of Science Researcher ID: AID-3871-2022

Вікторія Бондаренко,

кандидат наук із соціальних комунікацій, старший науковий
співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: vikanbuv@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1617-3665>
Scopus ID: 58117186000

МОБІЛЬНІ ЗАСТОСУНКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЧИТАЦЬКИХ ПРАКТИК

У статті досліджено технологічні трансформації сучасних читацьких і культурних практик під впливом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Визначено та узагальнено сучасні характеристики соціокультурних аспектів розвитку культури читання й ролі мобільних технологій у цьому процесі. Встановлено зв'язок змін у читацьких практиках та сучасній культурі читання із цифровізацією основних явищ і процесів культурної сфери та стрімким розвитком мобільних технологій.

Детально розглянуто мобільні застосунки для читання і їх функціональне наповнення. Запропоновано типологію таких читацьких застосунків, зокрема виділено три великі групи: рідери, застосунки для відстеження читання; інструменти для читацьких практик. Виявлено позитивну динаміку використання мобільних застосунків для читання на основі даних про завантаження.

Ключові слова: мобільні технології, мобільні сервіси, застосунки,
© Ю. Половинчак, В. Бондаренко, 2024

читання, читацькі практики, культура читання, контент, комунікація, читачезнавство.

Читання та читацькі практики в сучасному світі мають декілька помітних векторів досліджень, що заслуговують на науковий інтерес. Зокрема, і зусиллями авторів цієї праці розвивається тема їхньої ролі в контексті ідентичнісних практик – як способу та водночас маркера належності до спільнот. Ідеться як про ситуацію, коли традиція постійного повернення до знакових книг та імен, актуалізації класичних текстів через наслідування, деконструкцію, перепрочитування творить спільний простір пам'яті [1], так і про літературний процес та книжкову культуру в актуальному просторі й часі [2] – як складові національного самоусвідомлення і відповідного позиціонування. Дотичним до цього вектора є дослідження читання в контексті актуалізованого війною питання захисту, зміцнення та збереження національної ідентичності, ризики якій спричинені не лише політикою культурного геноциду, що здійснюється кремлівським режимом на території України, а й пов'язаною з війною масовою міграцією українських громадян (як усередині країни, так і закордон) [3, 4]. Відтак зростає значення як на особистісному рівні (потреба й запит українців, яким через воєнні чинники виявилися утрудненими чи навіть недоступними традиційні – купівля, колекціонування, користування бібліотеками – читацькі практики), так і на державному (усвідомлення важливості збереження стратегічного в культурному та в перспективі політичному плані зв'язку з українським інформаційним полем тих громадян, які опинилися за межами країни).

Цікавими в цьому контексті є результати соціологічного дослідження щодо практик читання українців під час повномасштабної війни, проведеного Українським інститутом майбутнього. Так, 49% українців розглядають читання як «спосіб зберегти себе, особливо під час війни»; 24 і 21% опитаних погодилися з тезою про читання та купівлю українських книг як форму спротиву й підтримки української культури відповідно [5].

Іншим важливим з наукової точки зору видається вектор технологічних трансформацій сучасних читацьких і ширше – культурних

практик під впливом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальність цих напрямів досліджень було окреслено авторами праці раніше, під час роботи декількох міжнародних наукових конференцій, зокрема «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі» (Київ, травень 2024 р.) і «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір» (Київ, жовтень 2024 р). Пропонована праця – розширений і поглиблений варіант тез, презентованих на вказаних конференціях. Вона має на меті визначити й узагальнити сучасні характеристики соціокультурних аспектів розвитку культури читання та ролі мобільних технологій у цьому процесі.

Реалізація поставленої мети визначила окреслення емпіричної бази – формування переліку найбільш популярних за рейтингами App Store та Google Play читацьких застосунків (магазин формує рейтинг, орієнтуючись на кількість завантажень і відгуки користувачів), а також методологічні підходи до дослідження, а саме: використання методу спостереження та описового методу для накопичення репрезентативного масиву даних щодо специфіки роботи визначених застосунків з подальшим аналізом і систематизацією. Увага до взаємовпливів культурних, соціальних і технологічних факторів базована на принципі синергетичного підходу.

До питання впливу сучасних інформаційних технологій на культурні процеси, зокрема пов'язані з книгою та читанням, фахівці зверталися неодноразово. Серед їхніх наукових розвідок теоретичний і методологічний інтерес для нашого дослідження представляють праці Л. Льода, Л. Дзендзелюк [6], Ж. Горіна, О. Копусь [7], Ж. Клименко [8], Г. Гич [9]. У працях згаданих дослідників особливий інтерес з точки зору нашої розвідки представляють висновки, що стосуються особливостей цифрового читання, зокрема визначення поняття, розгляд його генеалогії в контексті еволюції писемності та формування нової інформаційно-медійної письмової культури. Культура читання за допомогою електронних носіїв визначається як нова практика читацької діяльності і водночас в контексті еволюції читання як цивілізаційного процесу. Визначаються зміни усталених читацьких практик у зв'язку з формуванням «нової» моделі читання.

Проте попри наявні напрацювання дослідників, швидкі зміни, зумовлені суспільними та цифровими трансформаціями, зокрема розвитком мобільних технологій, залишаються актуальними питання їх постійного наукового осмислення, а також вписування цих розвідок у ширший контекст культурних процесів. Варто також зазначити, що дослідження історіографії показало, що питання культури читання розглядається фахівцями переважно в освітньому контексті, а використання мобільних застосунків характеризується головним чином як складова освітнього процесу, тоді як їхня роль як інструмента читання залишалася поза дослідницькою увагою.

При цьому особисті спостереження авторів, наявна соціологія засвідчують принципові зміни в читацьких практиках і сучасній культурі читання зокрема та пов'язані ці зміни головним чином із цифровізацією основних явищ і процесів культурної сфери та стрімким розвитком мобільних технологій. Так, згідно з результатами дослідження стосовно читання під час війни, проведеного фахівцями дослідницької агенції “Info Sapiens” у серпні – вересні 2023 р. на замовлення Українського інституту книги, після повномасштабного вторгнення українці почали більше читати (кількість тих, які підтвердили цю практику, збільшилася вдвічі – з 8% у 2020 р. до 19% у 2023 р.) та обирають книги українською. Серед загальних висновків вказаного дослідження найбільш знаковими для нашої розвідки є результати, пов'язані з диджитал-середовищем. Так, значна частка українців наповнює дозвілля практиками читання або споживання інформації через електронні пристрої; люди більше залучені до соцмереж, при цьому менше споживають інформацію з телебачення; зменшилася частка тих людей, що не читали жодної книги протягом останніх 12 місяців, як серед читачів електронних, так і серед слухачів аудіокниг. Натомість частка тих, які не читали жодної друкованої книги протягом року, зросла [10]. Таким чином можна констатувати не нову вже тенденцію зростання частки читання в електронному форматі, її актуалізацію в умовах війни.

У цьому контексті одним з ефективних інструментів забезпечення різних читацьких потреб є мобільні застосунки, перевага яких полягає як у мобільному форматі безпосередньо пристрою (завжди із собою), так і в непринциповості постійного інтернет-зв'язку для

функціонування. Наявність «книжок у смартфоні» на сьогодні є беззаперечно зручною опцією для забезпечення читацьких потреб, особливо на тлі стійкої воєнної загрози та світової кризи паперу. Загалом як стрімке розширення асортименту таких застосунків, так і помітне зростання їх впливу дає змогу говорити про це явище не лише як про одну із читацьких практик, а і як про перспективний об'єкт для наукового осмислення.

На сьогодні в магазинах застосунків доступні інструменти для читання, які задовольняють будь-який користувацький запит – від стандартних «читалок» з набором корисних функцій до спеціалізованих мобільних платформ, на яких формуються спільноти читачів та авторів. За допомогою мобільних застосунків користувачі мають можливість читати електронні та слухати аудіоверсії друкованих видань, реалізовувати різні практики супроводу процесу читання (детальніше про них ітиметься далі), спілкуватися з іншими книголюбями, коментувати прочитане, створювати власні колекції «мобільних бібліотек», навчатися. Про загальну поширеність застосунків для читання свідчать дані Google Play та App Store: у категорії «Книги» станом на 2024 р. представлено 392 застосунки (App Store – 200; Google Play – 192), які так чи інакше можна використовувати як інструмент для читання чи пов'язаних практик. У цій праці проаналізовано застосунки, що входять у десятку найкращих безкоштовних у згаданих магазинах, а також ті, що мають найбільшу кількість завантажень і позитивних відгуків. При цьому треба зазначити, що читацький функціонал в обох магазинах перетинається, що опосередковано свідчить про поширеність відповідних практик. Одним з елементів дослідження став аналіз відгуків користувачів про застосунки, що дало змогу, серед іншого, виокремити ті характеристики, на які вони звертають увагу, обираючи застосунки для себе та рекомендуючи їх іншим. Це, як правило, привабливий дизайн з можливістю підбору індивідуальних параметрів (вибір фону, шрифтів, форматування тексту, налаштування анімації гортання та скролінгу сторінок тощо); широкий функціонал (читання / слухання файлів різних форматів, вбудовані нотатники, сканери, трекери читання, підв'язування до соцмереж тощо); інтуїтивно зрозумілий інтерфейс і простота навігації; актуальність оновлень

та технічної підтримки; швидкість роботи, особливо з великими файлами; ощадність пам'яті й акумуляторів мобільних пристроїв.

Попереднє узагальнення [2] дає змогу виділити певну типологію таких читацьких застосунків:

- власне рідери, тобто програми, що дають можливість завантажувати книги в різному форматі на телефон чи інший пристрій, формувати та систематизувати бібліотеку, як правило, з додатковими функціями в процесі читання на зразок цитування й нотування;

- застосунки для відстеження читання. Це свого роду електронні читацькі щоденники, що мають, серед іншого, трекер читання – календар, який дає можливість фіксувати прочитане щоденно та в перспективі читацького року, створювати або приєднуватися до читацьких челенджів (викликів)¹⁷;

- інструменти для читацьких практик – різного роду нотатники, списки книг тощо.

Серед застосунків першого типу – рідерів, або «читалок» – є сенс виділити дві групи: автономні програми та сервіси доступу. Автономні програми призначені для читання куплених на різних майданчиках і завантажених на мобільний пристрій або спеціальний девайс е-книг (файлів у різних форматах: MOBI, TXT, html.Android, EPUB, PDF, FB2, DOCX, HTML, RAR, ZIP та ін.). У цьому випадку читач, придбавши файли, має можливість використовувати їх на різних пристроях, копіювати, надавати їх іншим користувачам. Хоча така практика досить поширена в Україні (до неї вдається багато видавництв – «КСД», «Віват», «ВСЛ», «Наш Формат» та ін., великі онлайн-книгарні – «Книгарня Є», «Yakaboo», «Книголенд»), вона має очевидні ризики піратського використання файлів, навіть початково куплених легально. Тому в Україні набуває поширення інший тип сервісів, що є фактично онлайн-бібліотеками, у яких користувачі купують доступ до контенту через авторизацію та без можливості цей контент якимось чином використовувати на свій розсуд. До таких

¹⁷ Челендж, буквально «виклик» – вид інтернет-активності, колективної дії, що полягає у виконанні певних завдань / зобов'язань або у форматі «естафети», або певною групою користувачів, які зголошуються до участі. У читацьких спільнотах, як правило, ідеться про плани прочитання певної кількості книг або книг з певними характеристиками протягом визначеного часу.

належать, зокрема, Librarius, АБУК, Yakaboo та ін. Привертає увагу, що онлайн-книгарня “Yakaboo” використовує обидва типи продажів: як передання користувачу файлів, так і надання виключно доступу. Проте наведена нижче ілюстрація (див. рисунок) засвідчує, що книгарня на вимогу правовласників обмежує перший варіант продажів (відсутність спеціальних позначок біля книг означає, що їх можна придбати в обох форматах – на вибір).

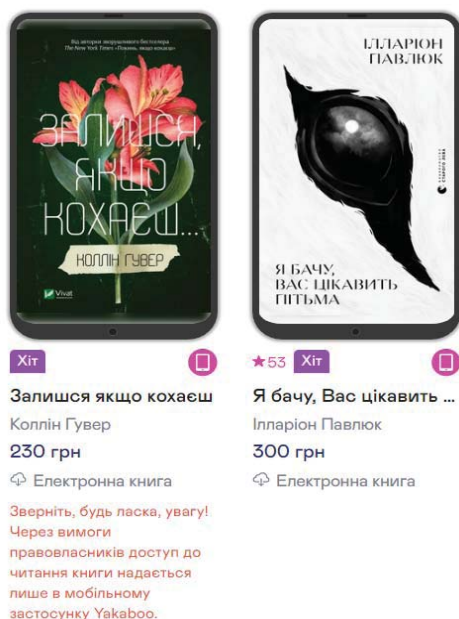

Рис. Варіанти продажів е-книг на сайті книгарні “Yakaboo”

Джерело: <https://www.yakaboo.ua>

Зупинимося детальніше на деяких застосунках, що репрезентують так звані рідери. Так, PocketBook Reader (<https://apps.apple.com/us/app/pocketbook-reader/id805488884>) основним функціоналом має відображення контенту в електронному форматі на екрані для читання, а також відтворення аудіофайлів. Програма підтримує найпопулярніші для е-документів формати, зокрема для книг, коміксів та аудіоконтенту. Окрема опція застосунку – технологія

синтезу мовлення, що використовується для конвертування тексту «вголос», фактично комп'ютерного озвучування тексту. Додаткові можливості передбачають вбудовані словники та перекладач; можливість робити закладки, писати нотатки з подальшим експортом відібраного матеріалу в соцмережі, месенджері, збереження «в хмарі». Загалом використання хмарних сервісів (public cloud services), тобто програмно-апаратних систем доступу до віддалених інтернет-ресурсів, є досить зручною характеристикою для застосунків, використання яких передбачає накопичення великих обсягів контенту. Відповідно, PocketBook Reader передбачає синхронізацію із сервісами “Dropbox”, “Google Books”, “Google Drive” та можливість створення єдиної користувацької бібліотеки. Застосунок забезпечує функцію інтелектуального пошуку, сортування, фільтрацію, створення колекцій книг та аудіо. Важливо, що PocketBook Reader передбачає не лише завантаження контенту, а і його придбання через сам застосунок.

Ще одним популярним інструментом для «мобільного» читання є застосунок “Moon+Reader” (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.flyersoft.moonreader&hl=uk>), що підтримує 40 мов і широкий вибір форматів. Каталог застосунку організовано у вигляді книжкових полиць – файли можна сортувати, фільтрувати, додавати в обране, використовувати опцію швидкого пошуку за ключовими словами. Зручними видаються функції резервного копіювання / відновлення в хмарі через DropBox/WebDav та синхронізація позицій читання між телефонами й планшетами. Фрагменти тексту, які зацікавили, можна виділити, перекласти, підсвітити іншим кольором, надати спільний доступ.

Мобільний застосунок “Librera Reader” (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.foobnix.pdf.reader&hl=uk>) також дає можливість читати книжки в популярних форматах (pdf, epub, fb2, mobi, djvu, txt, rtf, azw, html, xps, tiff та ін.). Перевагою застосунку є швидкість його роботи, наявність широкого спектра корисних функцій, сучасний дизайн, невеликий розмір, що дає змогу зберегти пам'ять мобільного пристрою.

Базові функції застосунків, як правило, досить схожі, тому далі відзначатимемо лише ті, що відрізняють аналізовану програму

тим чи іншим чином. Для *Librera Reader* це, наприклад, такі функціональні можливості, як автоматичне сканування файлів на пристрої; функція конвертації документів у різні формати; набір інструментів для роботи з pdf-документами (на сторінках можна малювати ескізи, переводити файли в текстовий формат txt). Для користувачів, які вивчають іноземні мови, корисними видаються функції комп'ютерного озвучування тексту, переходу до словників (тлумачних або перекладних). Застосунок також має набір спеціалізованих інструментів, наприклад режим для відображення нот та роботи з ними (переходи між фрагментами, замітки тощо). Аналіз відгуків користувачів, як і кількість завантажень (понад 10 млн) підтверджують популярність і затребуваність цього застосунку.

Описані застосунки зберігають свою популярність, хоча дещо і втрачають позиції через зміну підходів до електронного контенту на рівні видавництва. Крім згаданих вище ризиків піратського використання контенту, існує також загроза для інфобезпеки користувачів. Певна частина застосунків-рідерів мають російське походження, відтак їх встановлення на телефони та планшети означає доступ до даних галереї, скриньки, контактів на пристрої тощо. В українських читацьких середовищах формуються списки таких небезпечних за походженням застосунків (попри те що в цій праці вони не розглядалися, автори підтримують думку експертів щодо їх небезпечності та не рекомендують до використання) – *ReadEra*, *CoolReader*, *eBoox*, *Book Reader*, *eBook Droid*, *FBReader*, *Bookmate* [11].

Окрему категорію застосунків, як зазначалося вище, становлять сервіси доступу (на зразок *Yakaboo*, *Librarius*, *Абук*), у яких представлено велику кількість електронних та аудіокнижок, як платних, так і безкоштовних. Додатково варто зазначити, що через такого роду застосунки реалізуються соціальні проекти: «Бібліотека для героїв» від *Yakaboo* (промокоди для доступу до цієї електронної бібліотеки військовим); колаборація застосунку “*Librarius*” з Укрзалізницею (за QR-кодами, розміщеними у вагонах, можна перейти до онлайн-бібліотеки, що налічує близько 5 тис. книжок, третина з яких – безкоштовні).

Повертаючись до характеристик власне застосунків сервісів доступу: застосунок “Yakaboo” (<https://apps.apple.com/us/app/yakaboo-%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8-%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D1%81%D0%B%D1%83%D1%85%D0%B0%D1%82%D0%B8/id1558352848>) – розробка однойменної онлайн-книгарні, пропонує понад 20 тис. електронних та аудіокнижок від відомих українських і світових авторів, причому маркетологи книгарні наголошують на тому, що між виходом друкованої та електронної книг мінімальний часовий розрив (пізніший доступ до е-контенту часто практикується видавництвами й книгарнями, і відмова від цього підходу або скорочення такої затримки – важлива перевага з точки зору користувачів). Книжки тут згруповано за категоріями, водночас користувач має можливість створювати власні колекції – від переліків побажань до групування на власний розсуд уже придбаних книг.

З особливостей функціоналу – трекер-закладка, що забезпечує повернення до читання від місця попередньої зупинки. У застосунок вмонтовано блокнот, що дає змогу не лише фіксувати коментарі, цитувати фрагменти в процесі читання, а також відправляти цитати друзям через соцмережі або ж одразу копіювати в нотатки.

Librarius (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.librarius.app&hl=uk>) – застосунок, афілійований з українським видавництвом «Лабораторія», усі електронні книги видавництва доступні виключно в цьому застосунку, проте Librarius співпрацює і з іншими українськими та зарубіжними видавництвами й надає доступ (як платний, так і вільний) до тисяч книг. Розробники позиціонують застосунок як такий, що покликаний популяризувати читання. Перспективною опцією Librarius є варіант оренди книги, яка доступна в застосунку лише 14 днів, але коштує користувачу помітно менше за необмежений доступ. Це, крім того, є дієвим інструментом для стимулювання читання, так як потрібно вкластися в термін оренди. Істотною перевагою цього застосунку є можливість читати та слухати попередньо завантажені книги офлайн. Авторизація в особистому кабінеті відкриває можливість створювати особистий список бажаних або улюблених книг; відслідковувати прогрес читання та останні прочитані твори; користуватися готовими колекціями

та формувати власні. Широкий функціонал дає можливість зручно читати з мобільного пристрою. Зокрема, наявні вже на сьогодні класичні можливості: створення закладки (опція швидкого переходу до відмічених раніше фрагментів тексту); виділення цитат кольоровими маркерами; зміна розміру й типу шрифту, вибір денного або нічного режиму читання; пошук необхідної інформації за допомогою функції внутрішнього пошуку в тексті.

Усі названі сервіси доступу мають додаткову опцію – прослуховування книг, записаних в аудіоформаті, завдяки вбудованому плеєру та повністю захищеному від піратства контенту. Слухати книги можна тільки через застосунок, але як онлайн, так і офлайн. Однак вибір аудіокниг у них досить обмежений, і фактично єдиними українськими сервісами доступу до аудіоконтенту (книги, аудіосеріали, аудіоверсії вистав, подкасти ¹⁸) є платформи «АБУК» (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.abuk&hl=uk>), «Megogo» (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.megogo.application&hl=uk>), «Слухай» (<https://play.google.com/store/apps/details?id=ua.com.sluhay&hl=uk>) (застосунок з безкоштовною бібліотекою аудіокниг українською мовою, переважно класика в професійному озвученні). Дотичною галуззю до згаданих аудіокниг можна вважати ринок подкастів – ця популярна аудіопубліцистика представлена практично в усіх книжкових застосунках з функцією відтворення аудіо.

Загалом ринок аудіокниг в Україні є, з одного боку, перспективним: цей сегмент ринку розвивається швидше, ніж будь-який інший формат. За різними оцінками, 2021–2024 рр. відзначалися зростанням у рази. Ця тенденція відповідає світовим трендам – у США, наприклад, у карантинний 2021 р. формат аудіокниг мав надвисокі показники – їх купували 53 % споживачів. Така популярність зумовлена рядом причин: зручність формату аудіокниг, особливо можливістю поєднувати їх з іншими справами – побутовими, заняттям спортом, дорогою; інклюзивність – доступність для людей,

¹⁸ Подкаст (англ. Podcast, похідне від iPod і broadcast – буквально «трансляція через мобільний медіапрогравач») – аудіопрограма, передача, доступна в цифровому форматі для прослуховування через інтернет. Фактично цифровий аналог радіопередач, але з можливістю відтворювати в будь-який час і будь-де; популярний формат інтернет-публіцистики.

що мають ті чи інші труднощі з читанням. З іншого боку, саме аудіочитання і відповідна продукція в українських реаліях є досить проблемними. Згідно зі згадуваним вище дослідженням читання від Українського інституту майбутнього для українських читачів куплені аудіокниги майже втричі поступаються паперовим (13 проти 46% респондентів) [5]. Якщо звертатися до безпосередніх показників, то у 2023 р. проєкт «АБУК» записав понад 80 аудіокниг, а команда “Megogo Audio” повідомила про запис 91 книги та понад 250 творів шкільної літератури в проєкті з МОН та Мінцифри [12].

Основні проблеми аудіоспоживання для українського книжкового ринку пов’язані з неспівмірною до рівня продажів витратністю виробництва, відтак українські аудіокниги досить дорогі як на актуальну нині читацьку платоспроможність, тож мають низьку «тиражність» (кількість проданих примірників). Це, у свою чергу, у поєднанні з високим рівнем піратства спричиняє незначну порівняно зі світовим ринком пропозицію.

Якщо зупинитися на основних характеристиках читацьких застосунків із вбудованим плеєром та основним функціоналом – доступом до аудіоконтенту, то можна виділити такі їхні основні характерні риси. По-перше, згадана вище висока затратність виробництва та досить високі ціни на контент пов’язані з технічними характеристиками і якістю кінцевого продукту – професійний студійний запис, висококласне виконання (озвучують талановиті актори, диктори радіо та телебачення, інколи – автори текстів). Оригінальні тексти або їх україномовні переклади відтворюються за друкованою версією, без скорочень чи адаптації, у випадку текстів з актуальними авторськими правами – через укладення окремих ліцензійних угод. У випадку з платним контентом сервіси пропонують користувачам пробні уривки, періодично – акційний (безкоштовний чи дешевший) доступ.

Асортимент аудіокниг та іншого контенту в таких застосунках, як правило, повторює найновіші бестселери, але також включає чимало класики, часто з вільним (безкоштовним) доступом. Книги згруповано в жанрові колекції та тематичні добірки; систематизовано за різними категоріями (новизна, популярність; видавництва; рекомендації). Впадає в очі, що тематичні добірки формуються як за

загальними популярними напрямками (мотиваційна, пригодницька, фантастична, мемуарна та інша література), так і у відповідь на актуальні суспільні запити та культурні інтереси: «Книги української незалежності», «Українська історія в деталях» (Megogo Audio); «Письменники будинку “Слово”», «Зрозуміти Донбас», «Воєнна поезія» (АБУК) тощо.

Окремо варто згадати Lingart (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.lingartbooks.lingart>). Це платформа для багатомовних інтерактивних аудіокниг, головна особливість та перевага якої полягає в синхронізованості тексту та аудіо в кожній книзі. Тому читач може перемикатися між читанням і слуханням або ж читати й слухати одночасно. Деякі книжки доступні кількома мовами, і користувач може, наприклад, слухати книжку в оригіналі й бачити перед собою переклад. Сервіс заснували львівські програмісти, проте його орієнтують на глобальний ринок і планують розмішувати там книжки різними мовами. Сьогодні на платформі вже є твори українською та англійською, у найближчих планах – білоруською та кримськотатарською мовами [13].

Цікавим і перспективним для впровадження у вітчизняному просторі видається застосунок “Libby” (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.overdrive.mobile.android.libby>). Хоча він і не орієнтований на українського читача, але цікавий як концепція. Застосунок дає змогу користувачам під’єднатися до місцевих бібліотек за допомогою бібліотечної картки та отримувати таким чином доступ до всього, що може запропонувати обрана установа.

Серед застосунків, що забезпечують сервіси доступу, варто виділити електронні бібліотеки з функцією самвидаву. Оскільки соціальні медіа змінюють, серед іншого, і природу авторства, у сучасній книжковій культурі досить давно й активно розвивається аматорське авторство – як оригінальне, так і на основі чужих популярних текстів (несанкціоноване, проте, як правило, не комерційне), так званий фанфік. Сам феномен заслуговує на окреме дослідження, але в контексті теми цієї праці варто відзначити два популярні застосунки: англomовний “Wattpad” та україномовний «Букнет».

Wattpad (<https://play.google.com/store/apps/details?id=wp.wattpad>) позиціонується як соціальна платформа користувачів з усього світу,

дає можливість як читати тексти інших користувачів, так і публікувати власні; коментувати опубліковані тексти та реагувати на них, спілкуватися з авторами й читачами – обговорювати написане, давати поради; формувати власну «базу шанувальників», просуваючи таким чином себе як автора аж до перспектив професійних публікацій. Аналіз відгуків користувачів та кількості завантажень (понад 100 млн) дає змогу дійти висновків щодо затребуваності такого застосунку. Варто відмітити, що на сьогодні кількість відгуків про застосунок понад 4 млн, у них користувачі пропонують розробнику способи вдосконалення застосунку через додавання нових функцій, наприклад один з користувачів пропонує додати функцію приватних повідомлень для спільного написання в співавторстві. Аналогічна українська літературна платформа з доступом через застосунок «Букнет» (<https://play.google.com/store/apps/details?id=ua.booknet>) представляє понад 13 тис. творів українською мовою від понад 4 тис. авторів.

Загалом дослідження читацьких застосунків засвідчує дві протилежні, однак при цьому одночасні тенденції: з одного боку, це спрощення процесу доступу до книг і читання; з іншого – «оброшення» читання різними додатковими практиками, на зразок ведення читацьких щоденників, зокрема і їх електронних мобільних аналогів. Саме на обслуговування таких практик спрямовано застосунки такої виділеної нами групи: інструменти відстеження читання, що надають можливість відслідковувати прогрес, швидкість, частоту читання (як для власника, так і з можливістю оприлюднювати свої читацькі досягнення широкому загалу); фіксувати враження; планувати читання, розраховуючи час, необхідний для обраних книги. Такі застосунки позиціонують як електронні читацькі щоденники, водночас за своїм функціональним наповненням та за своєю суттю вони є вже не просто інструментом для читання, завдяки функціям, що дають можливість коментувати прочитані книги, бачити, що читають інші користувачі, відслідковувати їхню читацьку активність і відгуки, залишати реакції та обговорювати прочитане, – вони формують спільноту любителів книг, перетворюючись на соціальну мережу. Серед таких застосунків варто відмітити “Rork”, “Basmo”, “Goodreads”, “Wattpad”.

Rork (<https://play.google.com/store/apps/details?id=cloud.researcher.rork>) – це застосунок українського розробника для трекінга прочитаного та соціальної взаємодії для книголюбів. Один з десяти найбільш завантажуваних книжкових застосунків в Україні, яким користується понад 200 тис. читачів.

Застосунок дає можливість скористатися функціями календаря (відстежування частоти та тривалості читання); нотаток (копіювання тексту, фотографування сторінки або введення цитати вручну); трекара читання (підрахунок прочитаного у відсотках, розрахунок орієнтовних швидкості читання та необхідного часу); аналітики (статистична інформація про книгу, читання, нотатки тощо); функція live-спостереження за читанням інших (в окремому вікні «Читають зараз» відображається інформація 30 активних користувачів застосунка) мотивує до читання, водночас можна приховати інформацію про свою активність через функцію «приватний акаунт». Застосунок активно практикує колаборації з українськими видавцями – щомісячні читацькі «челенджі». У випадку спільноти Rork це місячники читання книги певного видавництва / автора з фіксацією прогресу читання та підготовкою відгуків на прочитане.

Застосунок для відстеження читання “Basmo” (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.underline.booktracker&hl=uk>) – інструмент, за допомогою якого користувач має можливість відстежувати, планувати та робити нотатки із читання. Застосунок має широкий функціонал, зокрема користувачу доступні такі функції, як список читання та організатор книг (дає можливість додавати всі книги, які користувач прочитав протягом багатьох років, до списку «Прочитані книги»; дивитися, що нині читає користувач, перейшовши на книжкову полицю-2024; створювати спеціальні списки читання для всіх своїх друкованих, електронних та аудіокниг; використовувати органайзер книг, щоб згрупувати улюблені книги, комікси, поезію, аудіокниги як для себе, так і для дітей; отримувати пропозиції книг для читання); трекер читання (дає можливість відстежувати всі свої друковані книги, електронні книги Kindle та аудіокниги Audible в одному місці); таймер читання, щоб відстежувати, скільки часу витрачається на кожен сеанс читання, позначати кількість прочитаних сторінок після завершення сеансу

читання (спеціальний алгоритм із часом прораховує читацькі звички користувача та прогнозує, скільки часу знадобиться, щоб прочитати книгу в поточному темпі), слідкувати за індикатором прогресу під кожною назвою книги зі списку книг, які нині читаються; статистика книг (дає можливість отримувати персоналізовану статистику книг, аналітику й поради щодо читацької поведінки: завершені сеанси читання, загальна кількість прочитаних сторінок, середня кількість прочитаних сторінок на годину, приблизна дата завершення книги на основі швидкості читання, найдовший сеанс читання, смуги читання, щоденний графік часу, витраченого на читання); трекер мети (дає можливість встановлення і відстеження цілей; сформувати звичку читати, встановивши щоденну / тижневу / місячну / річну мету читання); читання щоденника та сканер книг у вашій кишені (дає можливість планувати звичку читати: обирати бажаний час для читання, отримувати нагадування; за допомогою смартфона оцифровувати книги, зберігати всі виділення й нотатки до книг в одному місці. OCR світового класу підтримує розпізнавання тексту десятками мов).

Аналіз відгуків користувачів і завантажень (понад 100 тис. тільки з магазину “Google Play”) свідчить про затребуваність серед користувачів такого інструмента для читання. Зокрема, користувачі зазначають, що завдяки застосунку – саме «трекеру мети» – значно підвищився рівень читання, відмічається також підвищення зацікавленості та «спортивний інтерес» завдяки функції «статистика книг» і можливості долучатися до челенджів та порівнювати свої успіхи з успіхами друзів.

Наймасштабніший на сьогодні у світі застосунок для читачів і книжкових рекомендацій “Goodreads” (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.goodreads>) існує вже понад 10 років (створено у 2011 р.). Понад 75 млн його користувачів «додали на свої полиці» (відмітили в контексті своїх читацьких практик як прочитані, бажані, коментовані тощо) понад 2,2 млрд книг. Застосунок став спільнотою для книголюбів з усього світу, надаючи можливість систематизувати читацьку сторінку (створювати колекції та добірки, списки прочитаного й бажаного, відслідковувати статистику читання); писати відгуки та оцінювати прочитані книги; слідкувати

за окремими користувачами чи авторами; брати участь у читацьких марафонах, челенджах, голосувати у щорічній читацькій премії Goodreads Choice Award (10 найкращих книжок у 20-ти категоріях); спілкуватися з іншими користувачами тощо.

На рівні індивідуального читацького щоденника Goodreads функціонально поступається застосунку “Rork”, оскільки Goodreads насамперед є спільнотою соціальної каталогізації, тобто ключовою функцією мережі і відповідного застосунку є читацькі відгуки та оцінки. На основі зведених користувацьких оцінок ухвалюються не лише особисті читацькі рішення про вибір книг – оцінки на Goodreads впливають навіть на видавничі портфелі й глобальне позиціонування книг та авторів у сучасному світі. Аналіз рейтингу користувацьких оцінок і відгуків застосунку “Goodreads” наразі є досить впливовим маркером його якості та затребуваності, як і кількість завантажень станом на 2024 р. – понад 10 млн.

Загалом відгуки та рекомендації для сучасної читацької спільноти є важливою складовою книжкової культури. Тут варто згадати платформу з відповідним застосунком “LitCom” (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.balyandrasy.litcom>), оскільки, крім понад 2 тис. ексклюзивних подкастів від експертів літературного ринку та книголюбів, так званих літкастів, у цьому мобільному застосунку книжкового сервісу активно формується аудіотека коротких вражень про прочитані книжки під назвою «Книжковий сомельє». У цьому ж контексті є сенс розглядати застосунок “Headway” (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.headway.books>), що знайомить з головними ідеями нон-фікш бестселерів – тут зібрано понад 1 тис. 500 анотацій англійською мовою до науково-популярних видань. На сьогодні понад 25 млн осіб уже приєдналися до Headway на різних платформах. Читання або прослуховування анотації займає не більше 15 хв.

Висновки. Отже, на сьогодні можна впевнено говорити про існування середовища читацьких застосунків як складника книжкової культури. Дослідження та систематизація найпопулярніших серед користувачів застосунків дали змогу виділити ряд тенденцій. По-перше, помітним є те, що читання обростає додатковими практиками з відповідним інструментарієм, що стало вагомим

чинником книжкового ринку; по-друге, помітною стає тенденція до конвергентності¹⁹ читання [14], наприклад популярність гібридних форматів доступу до контенту, коли читачі можуть не лише обирати між читанням з екрана та слуханням, а і використовувати спеціальні опції для переходів між форматами в межах одного тексту. Підтвердженням цієї тенденції є також багатофункціональність більшості застосунків – від власне споживання контенту до навіолокнижкового спілкування. Остання тенденція підводить до ще одного спостереження – посилення соціальної природи читання: практики так чи інакше пов'язані з формуванням зв'язків у читацьких спільнотах. До цих же особливостей віднесемо розмивання ієрархій, сформованих навколо читання ще у XIX–XX ст. Ідеться про еволюцію авторства під впливом соціальних мереж – від популярності та комерційної перспективності сервісів самвидаву до впливовості читацької критики як явища, її інституціоналізації, перетворення на впливового гравця ринку й чинник книжкової культури.

Що ж до читацьких мобільних застосунків, то за результатами дослідження можемо зробити висновок, що вони покликані спростити, стимулювати та організувати читацькі практики і виступають, з одного боку, відповіддю ринку на читацькі запити й потреби, а з іншого – є чинником еволюції книжкової культури (формують нові та змінюють традиційні читацькі практики).

Список бібліографічних посилань

1. Polovynchak Y., Bondarenko V. Digital Reading Practices as a Factor in Identity Formation. *Proceedings of the International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021) by Atlantis Press SARL*. Pp. 27-31. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211218.005>

2. Половинчак Ю. Соціокомунікаційні аспекти української книжкової культури в епоху цифрових та суспільних трансформацій: сучасні тенденції, виклики і перспективи. *Наук. пр. Нац. б-ки*

¹⁹ Конвергентність – термін для опису інтегрованості медіа (технологій і контенту) у єдиний інформаційний ресурс.

України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2024. Вип. 70. С. 23–35. <https://doi.org/10.15407/nr.70.023>

3. Закірова С. Українська книга за кордоном: оновлення ролі та завдань в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2023. Вип. 69. С. 73–87. <https://doi.org/10.15407/nr.69.073>

4. Бондаренко В. Місце мобільних сервісів у забезпеченні доступу до офіційної інформації та адміністративних послуг в умовах війни. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2024. Вип. 70. С. 67–85. <https://doi.org/10.15407/nr.70.067>

5. Звіт за результатами онлайн-опитування «Практики читання під час війни». *Укр. ін-т майбутнього* : вебсайт. 2023. 26.04. URL: <https://news.uifuture.org/zvit-za-rezultatami-onlayn-opituvan/?fbclid=IwAR1oEaJSp2rY5PTgVDfMWnaEPssBwN0MwhfBNv700rvPhn02odfBVaarrQ> (дата звернення: 28.07.2024).

6. Льюда Л., Дзендзелюк Л. Формування культури читання в аспекті збереження матеріальних носіїв інформації. *Інформ. простір б-ки: польсько-укр. досвід* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 трав. 2017 р., Львів, Україна. С. 354–366. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/1a7862d8-ed9d-4133-b2b8-0ab6c520d5b5/content> (дата звернення: 25.07.2024).

7. Горіна Ж., Копусь О. Місце культури читання в житті учнівської молоді. *Укр. студії в європ. контексті*. 2024. № 8. С. 134–143. <https://doi.org/10.31110/2710-3730/2024-8>

8. Клименко Ж. Виклики цифрової епохи сучасному читачу та шляхи їх подолання. *СвітЛіт* : вебсайт. URL: https://svitlit.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=1119 (дата звернення: 25.07.2024).

9. Гич Г. Нова читацька практика учнів у технологічному полі сучасної шкільної освіти. *Вересень* : наук.-метод., інформ.-освіт. журн. 2021. Т. 4. № 91. <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2021.06>

10. Українці після повномасштабного вторгнення почали більше читати та обирають книги українською, – дослідження про читання під час війни. *Мін. культури та інформ. політики України* : вебсайт. 2023. 12.10. URL: <https://mcip.gov.ua/news/ukrayinczi-pislya-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-pochaly-bilshe-chytaty-ta-obyayut>

knygy-ukrayinskoju-doslidzhennya-pro-chytannya-pid-chas-vijny (дата звернення: 28.07.2024).

11. Небезпечні застосунки для читання книг від окупанта! *UAAuthor* : вебсайт. URL: <https://author.org.ua/nebezpechni-zastosunky-dlja-chytannja> (дата звернення: 28.07.2024).

12. Семенюта І. Книжки в навушниках. Як аудіоформат заповнює книжковий ринок. *Детектор медіа* : вебсайт. 2024. 6.03. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/34359/2024-03-06-knyzhky-v-navushnykakh-yak-audioformat-zapovnyuie-knyzhkovyy-rynok> (дата звернення: 28.07.2024).

13. Слухати, коли немає світла: 6 додатків з аудіокнижками. *Читомо* : вебсайт. 2022. 7.11. URL: <https://chytomo.com/slukhaty-knyzhky-koly-nemaie-svitla-6-dodatkov-z-avdioknyzhkamy> (дата звернення: 28.07.2024).

14. Половинчак Ю. Конвергентні процеси в сучасному інфопросторі: трансформації текстів, практик, ієрархій. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 46. С. 31–44. <https://doi.org/10.15407/np.46.031>

References

1. Polovynchak, Yu. Bondarenko, V. (2021). Digital Reading Practices as a Factor in Identity Formation. *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation by Atlantis Press SARL*. Pp. 27-31. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211218.005>

2. Polovynchak, Yu. (2024). Sotsiokomunikatsiyni aspekty ukrainskoi knyzhkovoï kultury v epokhu tsyfrovyykh ta suspilnykh transformatsii: suchasni tendentsii, vyklyky i perspektyvy [Socio-communicative aspects of Ukrainian book culture in the era of digital and social transformations: modern trends, challenges and prospects]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 70, 23-35. Kyiv [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.70.023>

3. Zakirova, S. (2023). Ukrainska knyha za kordonom: onovlennia roli i zavdan v umovakh povnomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnnennia v Ukrainu [Ukrainian book abroad: updating the role and tasks in the

conditions of a full-scale Russian invasion of Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 69, 73-87. Kyiv [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.69.073>

4. Bondarenko, V. (2024). Mistse mobilnykh servisiv u zabezpechenni dostupu do ofitsiinoi informatsii ta administratyvnykh posluh v umovakh viiny [The role of mobile services in ensuring access to official information and administrative services in wartime]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 70, 67-85. Kyiv [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.70.067>

5. Zvit za rezultatamy onlain-opytuvannia “Praktyky chyta-nnia pid chas viiny” [Report on the results of the online survey “Reading Practices in Wartime”]. (2023, April 26). *Ukrainskyi instytut maibutnoho: vebсайт – Ukrainian Institute of the Future: website* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://news.uifuture.org/zvit-za-rezultatami-onlayn-opytuvan/?fbclid=IwAR1oEaJSp2rY5PTgVDfMWnaEPssBwN0MwhfBNv700rvPhn02odfIBVaarrQ> (Last accessed: 28.07.2024).

6. Loda, L. Dzendzeliuk, L. (2017). Formuvannia kultury chytannia v aspekti zberezhenia materialnykh nosiiv informatsii [Formation of a culture of reading in the aspect of preservation of material carriers of information]. In “*Informatsiyni prostir biblioteky: polsko-ukrainskyi dosvid*”. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, May 18-19, 2017* (pp. 354-366). Lviv [in Ukrainian]. Retrieved from <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/1a7862d8-ed9d-4133-b2b8-0ab6c520d5b5/content> (Last accessed: 25.07.2024).

7. Horina, Zh. Kopus, O. (2024). Mistse kultury chytannia v zhytti uchnivskoi molodi [The place of reading culture in students’ life]. *Ukrainski studii v yevropeiskomu konteksti – Ukrainian Studies in the European Context*, 8, 134-143 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31110/2710-3730/2024-8>

8. Klymenko, Zh. Vyklyky tsyfrovoi epokhy suchasnomu chytachu ta shliakhy yikh podolannia [Challenges of the digital age to the modern reader and ways to overcome them]. *SvitLit: website* [in Ukrainian].

Retrieved from https://svitlit.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=1119 (Last accessed: 25.07.2024).

9. Hych, H. (2021). Nova chytatska praktyka uchniv u tekhnologichnomu poli suchasnoi shkilnoi osvity [New reading practice of students in the technological field of modern school education]. *Veresen – September*, 4(91), 55-66 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2021.06>

10. Ukraintsi pislia povnomasshtabnoho vtorhnennia pochaly bilshe chytaty ta obyraiut knyhy ukrainskoiu, – doslidzhennia pro chytannia pid chas viiny [After the full-scale invasion, Ukrainians began to read more and choose books in Ukrainian, a study on reading during the war]. (2023, December 10). *Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy: vebсайт – Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine: website* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://mcip.gov.ua/news/ukrayinczi-pislya-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-pochaly-bilshe-chytaty-ta-obyrayut-knygy-ukrayinskoyu-doslidzhennya-pro-chytannya-pid-chas-viiny> (Last accessed: 28.07.2024).

11. Nebezpechni zastosunky dlja chytannia knyh vid okupanta! [Dangerous applications for reading books from the occupier!]. *UAAUthor: website* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://author.org.ua/nebezpechni-zastosunky-dlja-chytannja> (Last accessed: 28.07.2024).

12. Semeniuta, I. (2024, March 6). Knyzhky v navushnykakh. Yak audioformat zapovniuye knyzhkovyi rynok [Books in headphones. How the audio format fills the book market]. *Detektor media: vebсайт – Detector Media: website* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://ms.detektor.media/trendi/post/34359/2024-03-06-knyzhky-v-navushnykakh-yak-audioformat-zapovnyuye-knyzhkovyy-rynok> (Last accessed: 28.07.2024).

13. Slukhaty, koly nemaie svitla: 6 dodatkiv z avdioknyzhkamy [Listen when there is no light: 6 applications with audiobooks]. (2022, July 11). *Chytomo: vebсайт – Chytomo: website* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://chytomo.com/slukhaty-knyzhky-koly-nemaie-svitla-6-dodatkiv-z-avdioknyzhkamy> (Last accessed: 28.07.2024).

14. Polovynchak, Yu. (2017). Konverhentni protsesy v suchasnomu infoprostorii: transformatsii tekstiv, praktyk, iierarkhii [Convergent processes in the modern infospace: transformations of texts, practices, hierarchies]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni*

V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, 46, 31-44. Kyiv [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.46.031>

Стаття надійшла до редакції 01.08.2024.

Yuliia Polovynchak,

Dr. Sci. (Social Communications),
Head of the National Law Library,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine
e-mail: polovynchak.j@nas.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4903-5434>

Viktoriia Bondarenko,

PhD (Social Communications), Senior Researcher,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine
e-mail: vikanbuv@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1617-3665>
Scopus ID: 58117186000

Mobile Applications in the Context of Modern Reading Practices

The article explores technological transformations in modern reading/cultural practices under the influence of information and communication technologies development. It identifies and summarizes the current characteristics of socio-cultural aspects of the development of reading culture and the role of mobile technologies in this process. Sociological research is analyzed, which indicates fundamental changes in reading practices and in modern reading culture specifically, related to the digitalization of key phenomena and processes in the cultural sphere and the rapid development of mobile technologies.

Mobile reading applications and their functional content are examined in detail. A typology of such reading applications is proposed: readers, reading tracking apps, and tools for reading practices. Positive dynamics in the use of mobile reading applications are identified based on download data, which indicates that they are of great demand among users. Users reviews are analyzed, providing insight into the relevance of such a channel for promoting reading.

The study and systematization of the most popular applications among users revealed the following trends: the “enrichment” of reading with additional

practices and corresponding tools, which has become a significant factor in the book market; and the popularity of hybrid formats for accessing content. These trends are confirmed by the multifunctionality of most applications – from content consumption to book-related communication.

The conclusion is drawn that mobile reading applications are designed to simplify, stimulate, and organize reading practices and act, on the one hand, as a market response to reading demands and needs, and on the other hand, as a factor in the evolution of book culture.

Keywords: mobile technologies, mobile services, applications, reading, reading practices, reading culture, content, communication, reading studies.